

877 878 OPUSCULUM QUINQUAGESIMUM OCTAVUM.

DE VERA FELICITATE AC SAPIENTIA

ARGUMENTUM. — Quam longissime inter se distent vera et fucata felicitas ostendit : itemque quantum humanarum scientiarum vanitates abhorreant ii qui divinæ Sapientiæ dulcedine capiuntur. Proinde hortatur illum ad quem scribit, ut si omnino profanis litteris divitiisque et cæteris, quæ falso a mortalibus bona appellantur, nuntium remittere non potest; saltem illis, tanquam ancillis et pedissequis, utatur ad veram sapientiam felicitatemque assequendam.

Prudentissimo viro BONIFACIO, PETRUS peccator A
monachus indissolubile circulum charitatis.

Non ignoro, frater, quia cum mea epistola sæcularium manibus traditur, mox eloquentiæ nitor curiose perquiritur; quam consequens sit dispositionis ordo, tractatur : utrum rhetoriæ facultatis color eluceat, an sententias argumenta dialecticæ subtilitatis involvant; quæritur etiam utrum categorici, an potius hypothetici, quæ proposita sunt, per allegationes inevitabiles astruant syllogismi.

CAPUT PRIMUM.

Humana eloquentia quam parvi fit a viris sanctis.

Sed hæc et hujusmodi phalerata ludibria ii qui spiritu Dei vivunt, ut revera frivola et vana contemnunt; et, sicut Apostolus ait, arbitrantur ut stercora (*Philip. III*). Qui etiam locutum se esse discipulis perhibet, non humanæ sapientiæ verbis, ut non evacuetur crux Christi (*I Cor. I*), Et quam pulchra, quam utilis, quam honesta locutio, quæ dum auctorem suum vento vanæ gloriæ per arrogantiam inflat, crucem Christi, quæ est mundi salus, evacuat. Tu itaque, dilectissime, in nostris litteris noli prurientem mordacis eloquii sperare salsuginem, noli accuratæ urbanitatis quærere venustatem; ovina tibi simplicitas placeat, quæ ad Deum provocat; non serpentina calliditas, quæ lethales virus instillat. « Erat, inquit, Scriptura, serpens callidior cunctis animantibus terræ (*Gen. III*). » Nam et Dominus, qui inter semen mulieris atque serpentis, infederabiles inimicitias posuit, non serpentium, sed pastorem se esse ovium nominavit, et non ait : C Serpentes mei; sed : « oves, inquit, meæ vocem meam audiunt; et ego agnosco eas, et vitam æternam do eis (*Joan. XVI*). » Porro sapientes sæculi despicabilem indicant simplicitatem servorum Dei. Hinc est, quod Moyses dicit : « Illicitum est Ægyptiis comedere cum Hebræis, et profanum putant hujusmodi convivium (*Gen. XLI*). » Cur autem hoc? Declarat alibi, cum ait : « Detestantur, inquit, Ægyptii omnes pastores ovium (*Gen. XLVI*). » Sicut enim Veritas dicit : « Filii hujus sæculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt (*Luc. XVI*). » Et ideo serpentina illis calliditas placet, puritatem vero ovinae simplicitatis abhorrent. Sed ait Dominus Petro : « Si diligis me, pasce oves meas, pasce agnos meos (*Joan. XXI*). » Nunquid dicit : Pasce vulpecu-

las meas, pasce dracones meos? Hoc autem idcirco dixerim, dilectissime, ut et tu caveas horridam serpentis astutiam, et sancta prudentia tua inter fatuitatem et calliditatem sit medie temperata. Unde et Jacobus cum serpentinam excluderet sapientiam, dicens : « Non est ista sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica (*Jac. III*); » paulo post quam sapientiam habere debeamus, subjungit : « Quæ autem, inquit, desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia et fructibus bonis, judicans sine simulatione (*Ibid.*). » Hinc et Paulus ait : « Non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem (*Rom. XVII*). » De immoderata quippè sapientia per Isaiam B dicitur : « Peribit sapientia a sapientibus ejus, et intellectus prudentium ejus abscondetur. Væ qui profundi estis corde, ut a Domino abscondatis consilium, quorum sunt in tenebris opera, et dicunt : Quis videt nos? et quis novit nos? » (*Isa. XLIX*). Per eundem queque prophetam talis sapientia deridetur : « Ubi est, inquit, litteratus? ubi legis verba ponderans? Ubi doctor parvulorum? populum imprudentem non videbis, 879 populum alti sermonis; ita ut non possis intelligere disertitudinem linguæ ejus, in quo nulla est sapientia (*Isa. XXXIII*). »

CAPUT II.

Discrimen inter sapientiam spiritualem et terrenam.

Quid autem distet inter spiritualem sapientiam terrenamque prudentiam, alibi discernit cum dicit : « Quia non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes (*I Cor. I*); » et iterum : « Prudentia hujus mundi inimica est Deo : legi enim Dei non subjicitur; nec enim potest (*Rom. VIII*). » Hinc est quod, sicut in libro Genesis dicitur, quinque reges, qui subesse noluerunt Chodorlahomor, a quatuor regibus superati sunt (*Gen. XIV*). Et ubi? in valle Silvestri, quæ nunc est mare Salis. Qui sunt enim quatuor reges, nisi quatuor virtutes quas Scriptura sacra nominat principales? Quid vero per quinque reges, nisi totidem sensus corporis, ac per eos exterior scientia designatur? Sicut autem illæ quatuor virtutes velut ex originali matris suæ, rationis scilicet fonte, procedunt; sic isti in terrenæ sapien-

tiae vanitate, velut in convalle salsuginis, immoran-
tur, ibique a suis hostibus sunt prostrati; quia di-
gnum est, ut in anima omnis spiritualis sapientia
vincat, et carnalis prudentiae calliditas pereat. Hinc
et de David legitur: Quia « fecit sibi nomen cum
reverteretur capta Syria, in valle salinarum, cæsis
duodecim millibus (II Reg. viii). » Verus enim Da-
vid Christus, fortis scilicet viribus et pulcher aspe-
ctu, in valle salinarum duodecim millia hominum
stravit, quia per apostolos suos de salsa, imo falsa
hujus mundi sapientia triumphavit. Qui enim duo-
decim spiritualis prælii bellatores habuit, quasi to-
tidem per eos hominum millia trucidavit, dum
stulte sapientes a frivolæ sapientiae vanitate conver-
tit. Quorum videlicet bellatorum unus ad Corinthios
dicit: « In carne enim ambulantes, non secundum
carnem militamus: nam arma militiæ nostræ non
carnalia sunt, sed potentia Deo, ad destructionem
munitionum, consilia corporis destruentes, et om-
nem altitudinem extollentem se adversus scientiam
Dei, et in captivitatem redigentes omnem intellectum
in obsequium Christi (II Cor. x). »

CAPUT III.

Sapientiae cœlestis, et terrene prudentiae effectus.

Porro autem sicut cœlestis sapientia cœlestes
facit et legitimos Ecclesiae filios; ita terrena pruden-
tia terrenos reddit et spurios. De quibus per Baruch
dicitur: « Filii quoque Agar, qui exquisierunt pru-
dentiam quæ de terra est, negotiatores terræ, et
Themam, et fabulatores, et exquisitores prudentiæ,
viam sapientiae nescierunt, neque meminerunt se-
mitarum ejus (Baruch. iii). » Sæcularem ergo pru-
dentiam assequi cupientes et spiritualem sapien-
tiam contemnentes, filii sunt Agar, non Saræ; et
manzeres §§§ facti Ismaelitæ jure censendi sunt
non Israelitæ. Et quoniam Agar, advena interpreta-
tur, ii non sunt sapientiae filii, sed advenæ, et pere-
grini. Nec ex illis sunt, quibus aiebat Apostolus:
« Jam non estis hospites et advenæ, sed estis cives
sanctorum, et domestici Dei (Ephes. ii). » Tu autem,
dilectissime, ut ejusdem te prophetæ sermonibus
alloquar, disce ubi sit prudentia. Hæc enim in Deo
sunt essentialiter constituta, atque ab eo sunt pro-
cul dubio requirenda. Sed, quia tu in sæculo non
imam obtines locum, nec potes prorsus effugere, ut
aut sæcularis eloquii cum colloquentibus verba non
conferas, aut aliquando de litteratoriæ disciplinæ
studiis aliquid non attingas, hæc tibi discretionem
utendum est; ut in sæcularibus quidem te velut
hebetem reddas, in spiritualibus vero studiis omnes
tuæ mentis nervos exerceas: in illis te præbeas ne-
gligentem, in his autem omnino vivacem. Quia ergo
a temetipso hoc obtinere non potes, ut in mundalis
exsecutione negotii omnino careas serpentis astutia;
vel hoc satage, ut terrenam prudentiam tuam sa-
pientia spiritualis absorbeat, eamque velut in sui
corporis arcana convertat. Sicut de maleficis Pha-
raonis Scriptura proloquitur: « Projecerunt, inquit,
singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones,

A sed devoravit virga Aaron virgas eorum (Exod. vii). »
Virga quippe Aaron maleficorum virgas absorbit;
quia sapientia Christi, quam illa signabat, om-
nes hujus mundi sapientias annullavit, mundique
sapientes sui corporis, quod est Ecclesia, visceribus
counivit. Absurdum præterea est et satis inhone-
stum, ut eadem prudentia eademque subtilitas rebus
adhibeatur humanis quæ spiritualibus impenditur
et divinis. Hinc est, quod Moysi Dominus ait:
« Sume tibi aromata, stactem et onycha, galbanum
boni odoris, et thymus lucidissimum, faciesque thy-
miamina compositum opere unguentarii, mistum
diligenter et purum (Exod. xxx). » Thymiamina
quippe ex aromatibus compositum facimus, cum in
altari boni operis virtutum multiplicitate redolemus.
B Quod mistum et purum fit; quia quanto virtus vir-
tuti jungitur, tanto incensum boni operis sincerius
exhibetur. Ubi et bene subjungitur: « Cumque in
tenuissimum pulverem universa contuderis, pones ex
eo coram testimonio tabernaculi (Ibid.). » In te-
nuissimum pulverem aromata universa conterimus;
cum bona nostra quasi in pila cordis occulta discus-
sione tundimus, et si veraciter bona sint, subtiliter
retractamus. Aromata ergo in pulverem redigere,
est virtutes recogitando terere, et usque ad subtili-
tatem oculi examinis revocare.

CAPUT IV.

Nostra studia sint ut soli Deo placeamus.

Et notandum quod de eodem pulvere dicitur:
« Pones ex eo coram testimonio tabernaculi: » quia
tunc nimirum bona nostra veraciter in conspectu
sæpni judicis placent, cum hæc mens subtilius re-
cogitando, conterit, et quasi de aromatibus pulverem
reddit. Nec grossum durumque sit bonum, quod agi-
tur, ne si hoc arcta retractationis manus non commi-
nuat §§§ odorem de se subtilius non aspergat. Hoc
plane studium, tantaque subtilitatis instantia non re-
bus est adhibenda terrenis, sed ad hoc tantum habenda
est, ut placere valeamus obtutibus Creatoris: nec
ut in sæculo videamur insignes, sed ut coram Deo
in nostra simus examinatione prudentes. Unde illic
additur: « Talem compositionem non facietis in
usus vestros, quia sanctum est Domino; » moxque
subjungitur: « Homo quicumque fecerit simile, ut
odore illius perfruatur, peribit de populis suis (Exod.
iii). » Quisquis ergo, sive litterarum sæcularium
disciplinis, sive rebus quibusque terrenis hoc stu-
dium exhibet, quod ad placendum Deo examinationi
duntaxat intimæ principaliter debetur, merito perit,
quia thymiamina, quod soli Deo debuit, rebus tempo-
ralibus et caducis impendit. Enimvero quod de
scientia loquimur, hoc ipsum ex delectatione hujus
vitæ necesse est fateamur. Dignum quippe fuerat, ut
terrena prudentia in nobis prorsus aresceret, et spi-
ritualis solummodo sapientia in nobis refloret,
sicut Apostolus admonet, dicens: « Si consurrexi-
stis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi
Christus est in dextera Dei sedens; quæ sursum sunt
sapite, non quæ super terram (Coloss. iii). » Dignum

nihilominus fuerat ut hæc vita in nostro corde non viveret, sed nobis prorsus emortua nequaquam mortuos delectaret, sicut idem dicit Apostolus: « Consepulii enim sumus cum illo per bap̄tismum in morte, ut quomodo surrexit Christus per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus (*Rom. vi*). » Sed quia hæc nonnullis præsertim sæcularibus impossibilia sunt, et perfectionis utriusque fastigium assequi plene non possunt, admonendi sunt, ut quæ non possunt exacte contemnere, secundo saltem loco ea contentur habere.

CAPUT V.

Sæculares viri quomodo se habere debent in amore rerum terrenarum et spiritualium.

Et quoniam hæc vita plerosque sæculares tanquam uxor substracta delectat, elaborandum est, ut licet eam nequeant præ infirmitate mentis, ut dignum est, odire; nequaquam tamen aggrediantur illam immoderate diligere, ut si necdum prævalent ei repudii dare libellum, pudeat tamen ad comparationem æternæ vitæ amoris illi præbere primatum. Unde et in lege præcipitur: « Si habuerit, inquit, homo uxores duas, unam dilectam et alteram odiosam, genueritque ex eis liberos, et fuerit filius odiosæ primogenitus, volueritque substantiam inter filios dividere, non poterit filium dilectæ facere primogenitum, et præferre filio odiosæ, sed filium odiosæ agnoscat primogenitum, dabitque ei de his quæ habuerit cuncta duplicia: iste enim principium liberorum ejus, et huic debentur primogenita (*Deut. xxi*). » Duæ scilicet hominis uxores, virtus sunt et voluptas; livoris et odii inter se invicem velut quadam zelotypia dissidentes. Et voluptas quidem ad hanc vitam, virtus ad æternam pertinet gloriam. Illa plane dilecta est, quia virum suum, **882** hoc est fragilem cujusque spiritum, malesuada jucunditate demulcet: ista vero dicitur odiosa, quia per arctam et angustam viam homines ire constituit, et aspera semper ac dura proponit. Sed filius odiosæ nobis primogenitus est; quia virtutem conditor noster nobis originaliter indidit, voluptas autem, et quælibet carnalis illecebra ex vitio nostræ pravitatis emersit. Sed quia non est istius temporis per singula verba hujus præcepti figuram enucleanter exponere, sufficiat hoc ad compendium dicere ut si non possumus dilectam uxorem, quæ nobis procul dubio noxia est, a thalami nostri societate repellere, studeamus saltem odiosam, quæ sobria est, et honesta, in primogeniti dignitate præferre: quatenus si nobis difficile est quantulamcunque saltem hujus vitæ dulcedinem non sentire, prærogetur tamen domini palma virtuti, relinquatur servitus voluptati. Illius filius in primogeniti dignitate præcellat; istius autem filius in subsequela ordinis, et sub disciplinæ semper refrenatione supersistat.

Vis fortassis addiscere qui uxoris dilectæ sunt filii? Paulus inquiratur apostolus: « Manifesta sunt, inquit, opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissen-

siones, sectæ, invidiæ, homicidia, ebrietates, comestiones, et his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur (*Galat. v*). » Vis enim consequenter audire, quæ sit soboles odiosæ? Ausculta quod subdidit: « Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas (*Ibid.*). » Hic ergo filius tanquam primogenitus duplicia debet habere substantiæ, videlicet, ut fructus spiritus corpus, simul et animam regat: atque utriusque substantiæ, interioris scilicet et exterioris hominis jura possideat.

CAPUT VI.

Quod virtutis amor principatum tenere debet in corde.

Si ergo tibi difficile est ut una sis uxore contentus, nec prævalet dilectæ, quæ odio habenda est, repudii præbere libellum; fac saltem ut odiosa, quæ totis viribus amplectenda est, in domo cordis tui dignitatis obtineat principatum. Illa vero, quæ nunc male diligitur, tandiu novissimum teneat locum, donec fœditatis suæ merito sensim veniat in fastidium, de fastidio funditus vertatur in odium. Filius odiosæ tibi sit primogenitus, eique deferatur obsequium a cæterorum multitudine liberorum. Hinc est quod Josue subversa Jericho imprecatus est, dicens: « Maledictus vir coram Domino, qui suscitaverit, et ædificaverit civitatem Jericho, in primogenito suo fundamenta illius jaceat, et novissimo liberorum ponat portas ejus (*Jos. vi*). » Nam quia per Jericho, quæ in *tunam* vertitur, hæc vita signatur, ille civitatem Jericho in primogenito suo suscitavit, qui bona præsentis vitæ principaliter amat. Et quia Veritas in Evangelio præcipit: « Primum quærite regnum Dei, et **883** hæc omnia adjicientur vobis (*Matth. vi*); » merito maledictione damnatur quisquis ab hoc præcepto declinare convincitur, propheta attestante, qui ait: « Maledicti qui declinant a mandatis tuis (*Psal. cxviii*). » At contra, ille portas Jericho ponit in novissimo liberorum, qui sic utitur temporalibus bonis, ut hæc non cum amore possideat, sed ad cœlestis gloriæ præmium medullitus inardescat. Qui cœlestibus in amore suo terrena supponit, transitoria floccipendit. Hoc itaque faciens, et odiosæ uxoris filium, juxta mandata legis, efficit primogenitum, et secundum Josue sententiã, portas Jericho in novissimo suscitavit liberorum. Quo contra, Cain in primogenito suo Henoch condidit civitatem (*Gen. iv*), quia futuram non sperabat hæreditatem; et quia se quasi in Jericho hujus sæculi præpropere dedicavit, elogium perpetuæ maledictionis incurrit. Unde scriptum est: « Hæreditas, ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit (*Prov. x*). »

Tu itaque, dilectissime, si necdum solius spiritualis vitæ, velut unius uxoris thalami, vales esse contentus, sed adhuc male blandientis terrenæ conversationis illecebra teneris astrictus, in domo cordis tui, tanquam primogenitus, amor æternæ vitæ præ-

cellat : et tanquam suppar atque repressa temporali-
 um rerum cura **884** subserviat. Sicut in Canticis
 legitur: « Læva ejus sub capite meo, et dextera illius
 amplexabitur me (*Cant. ii*). » Læva quippe subesse
 capiti dicitur, cum præsens vita a mente, quæ cogi-
 tationum caput est, despecta calcatur. Dexteræ vero
 amplexibus stringitur, qui solius æternæ vitæ desi-
 deriis undique delectatur. Plane quia et Salomon
 ait: « Da partem septem, necnon et octo (*Eccle. xi*) »;
 sic præsentem vitam, quæ per septenarium nume-
 rum designatur, excurre, ut jam in amore futuræ,
 quæ per octonarium resurrectionis exprimit gloriam,
 totis studeas visceribus habitare. Illi perfunctoriam

A atque volaticam exhibe curam; in hac perseveran-
 tem atque perpetuam, sicut æterna est, indeficæ
 dilectionis fige sententiam. Porro quod de transitoria
 vita dicimus, hoc et de exteriori prudentia conse-
 quenter admonemus: nimirum ut in animo tuo et
 temporalis vita, et scientia sæcularis, tanquam men-
 tis calce depressa, subsidat. Amor autem æternæ
 vitæ, et spiritualis studium sapientiæ, velut in summa
 cordis tui constitutus arce præcellat; quatenus dum
 fragilem hanc vitam cum sua sapientia despicias, re-
 pleri divino Spiritu, qui ad æternam te provocet glo-
 riam, felici vicissitudine merearis.

Sit nomen Domini benedictum.

885-886 OPUSCULUM QUINQUAGESIMUM NONUM.

DE NOVISSIMIS ET ANTICHRISTO.

ARGUMENTUM. — Ostendit primo difficile esse loqui de rebus novissimis; deinde utilem esse earum medita-
 tionem ad res humanas despiciendas; tertio disputat de Antichristi regno et morte; denique de quinde-
 cim signis, quæ ex sancto Hieronymo diem judicii præcedent.

Dilecto fratri ADÆ PETRUS peccator monachus B jora, ista sint incomparabiliter minima. Ideoque
 humilis in Domino salutem.

CAPUT PRIMUM.

De rebus novissimis loqui difficile est.

Quod me, frater charissime, quid ante mundi crea-
 tionem fuerit, quid post judicium de mundo futurum
 sit, discutis, de ipso quoque judicio solerter inquiris,
 tu quidem religiose, et prudenter agis; verum me ad
 incognita pertrahis et quæ necdum didici, docere
 compellis. Quæris plane quod nescio; exigis quod
 ignoro. Nam et Isaias ait: Priora annuntiavit mihi,
 et novissima quæ futura sunt, et dicam quia dii
 estis (*Isa. lxi*); aperte volens exprimere neminem
 posse quid ante mundum fuerit, vel post eum futu-
 rum sit, enarrare. Fructuosum est tamen inquiri,
 licet res absolute nequeat explicari. Humana quippe
 mens hujusmodi naturæ est, ut cogitationibus vacare
 non possit; aut enim se exercet in seriis, aut dele-
 ctatur in vanis; et donec utilia meditatur, ab in-
 gruentium meditationum irruptione defenditur. Nec
 pravitas habet susurrandi locum, ubi mens utilibus
 rebus intenta strictum tenet cum sobria cogitatione
 consilium. Igitur operæ pretium est et satis utile
 cogitare quam breve sit spatium transitorii tempo-
 ris ad comparisonem ejus jugiter permanentis.
 Nam si conferre illud volumus immensæ magnitudi-
 nis spatium quo Deus exstitit ante mundi hujus ori-
 ginem, illud quoque, quod post ejusdem mundi per-
 mansurum est finem, cum hoc tantillo tempore,
 quod est ab initio mundi usque ad finem mundi,
 minor est hæc comparatio, quam si pugillam aquæ
 in mare projicias, vel si mensuram cubiti cum toto
 terrarum spatio conferre contendas. Nam et immen-
 sitas maris, et spatium terræ finita sunt, sicut et
 pugillus aquæ, et mensura cubiti; quamvis illa ma-

facilius comparari possunt finita finitis, quam ea
 quæ finem habent iis quæ nullo possunt fine con-
 cludi. Nam quia Deus est alpha et omega, princi-
 pium et finis (*Apoc. xii*), sicut sine initio semper
 exstitit, ita finem habere non poterit. Mundus autem
 iste ab ipso suæ creationis exordio, nec dum septem
 millia annorum implese cognoscitur. Et quis sciat
 quam breve futurum sit temporis spatium, usque
 quo Deus judicaturus est mundum? Quomodo ergo
 comparari possunt septem millia, vel etiam decem
 millia annorum interminabili divinitatis essentiæ,
 quæ nec originem potuit habere, nec finem?

CAPUT II.

Novissima meditari quam utile sit.

Cum hæc igitur et hujusmodi pervigili medita-
 tione discutimus, dum hæc suppliciter in cogitatione
 versamus, non parvus nostræ mentis profectus ac-
 quiritur; quia dum meditatur æterna, liquido con-
 spicit quam despicienda sint temporalia. Dum igitur
 mens rationalis hæc cogitat, additur etiam ut
 semetipsam non cum tempore transitoriam, sed sine
 fine victuram esse perpendat. Considerat itaque se
 hujusmodi esse naturæ, ut necessario aut perpetuis
 potiatur præmiis, aut suppliciis crucietur æternis.
 Hæc itaque sedula meditatione discutere, sed et
 diem judicii sollicitè præcavere, non parvus est
 fructus: in quo videlicet die cui semel bene succes-
 serit, ultra non corruiet; et cui se res in sinistram
 verterit, de cætero non consurget. Quod itaque de
 die judicii quæris et Antichristo, lege librum beati
 Augustini De civitate Dei, et Expositionem sancti
 Hieronymi in Daniëlem prophetam, Apocalypsim
 quoque cum commentariis suis: in quibus utiquam
 sufficientem tibi notitiam hujus materiæ poteris in-